

ELBİSTAN — AFŞİN LİNYİTLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hasan ABUR (x)

Özet :

Dar bir alan içinde büyük bir rezerve sahip bulunan Elbistan - Afşin Linyitleri, hayli düşük kalitesine rağmen, Türk Ekonomisinin güçlü bir kaynağı durumundadır. Hızla artan elektrik enerjisi tüketiminin karşılanması, odun ve tezeğin birinci] enerji olarak kullanılmasının önlenmesi, bu büyük potansiyelden beklediğimiz önemli görevlerdir.

Bu kaynağın geliştirilmesi yolunda ilk etapta 600 MVV'lık bir elektrik santrali ile bunu besleyecek kömür işletmesini kapsayan entegre bir proje ele alınmış bulunmaktadır. Bu tesislerin kapasitelerinin pek kısa sürede büyük sıçramalar yapacağı kansı kuvvetlidir.

Kısaca deyimlemek gerekirse, Elbistan • Afşin kaynağı, geleceğin, Türkiye'sinde önceliği ileri bir ilginin konusu olmağa adaydır. Ona bu açıdan bakmak ve böylece değerlendirmek gerekir.

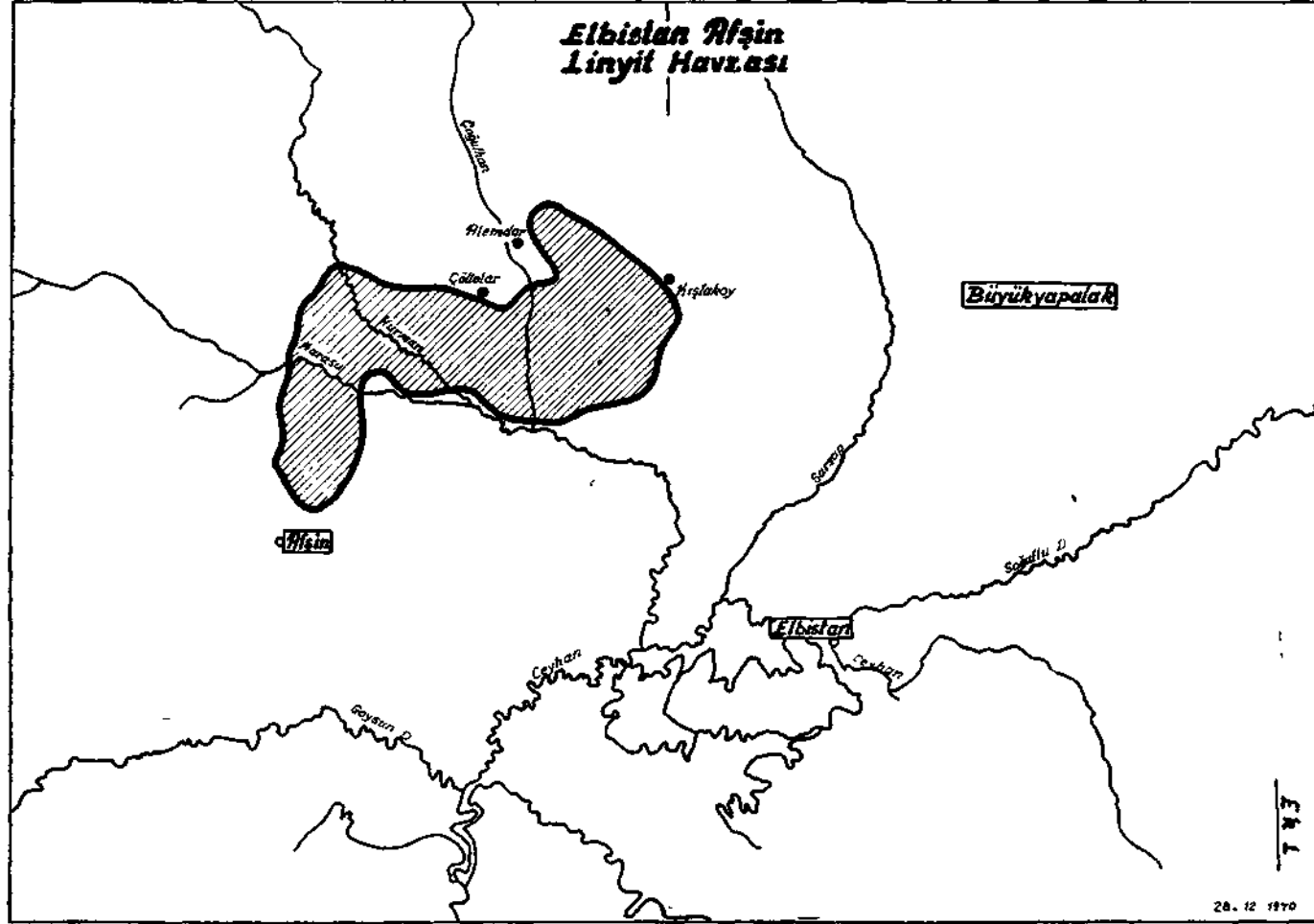
Giriş :

Elbistan - Afşin Linyitleri, Yurdumuz madencilik sektörünün son yıllardaki en ilginç olayıdır. Düşük ısı değerine rağmen, büyük çapta bir üretime olanak tanıyan karakteri ve sahip bulunduğu geniş rezervi, bu doğal enerji kaynağına gereken ilginin gösterilmesi için yeterli nedenlerdir. Ancak, Elbistan - Afşin linyitlerinin asıl önemi, Türkiye'nin esasen kıt olan elektrik enerjisi üretim kaynaklarına sağladığı katkıdır. Bu çok önemli rolü nedeniyle bu kaynak üzerinde durarak onun, yurdun kalkınmasında öncelik tanınan konular arasına alınmasını haklı ve gerekli kılacak niteliklerini ortaya çıkarmak, değerli bir çaba olacaktır. Bu kısa deneme, bu amaca yönelecek çalışmalara bir başlangıç olmak ve fakat daha çok böyle bir konunun varlığını kamuya duyurmak üzere ele alınmış bulunmaktadır.

Kaynağın nicelik ve niteliği :

Elbistan - Afşin Linyitleri, Ek 1 de verilen haritada gösterildiği üzere, aynı adları taşıyan kasabalar arasında takriben 100 km² lik bir alanı kaplayan bir köniü havzasıdır. Bu kaynak, 1964 - 1969 yıllarında Alman Teknik Yardım Anlaşması çerçevesinde sağlanan imkânlarla Alman Otto Gold GmbH firmasının M.T.A. ve T.K.İ. Kuruşlarının da yardımlarıyla yaptığı Türkiye çapındaki linyit araştırmaları sırasında bulunmuştur. Doğuda Kızılaköy, batıda Afşin ve ortada Çöllolar adlı üç ana yatak ile bunların uzantılarından meydana gelmekte ve toplam 3.2 milyar tonluk bir rezerve sahip bulunmaktadır.

(x) Makina Yüksek Mühendisi T. E. K. Ankara.

		AFŞİN	ÇÖLLOLAR	KIŞLAKÖY	
a.	Maden sahalarının alanı	km2	12.6	18.7	12.3
b.	Linyit rezervleri	milyon ton	takriben 350	takriben 850	takriben 440
c.	Dekapaj kalınlığı	m.	60.7	101.9	66.9
	Linyit kalınlığı	m.	27.8	45.7	35.8
	Dekapaj/Linyit oranı		2.18 : 1	2.23 : 1	1.86 : 1
d.	Açık işletme derinliği				
	Sınır değerleri	m.	49 — 100	92 — 179	36 — 133
	Ortalama »	m.	88.5	147.6	102.7
e.	Linyitin ısı değeri	kcal/kg.	takriben 1130	takriben 1185	takriben 1130
	Ortalama kül (sıfır rutubette)	%	43.35	39.85	37.75
	Ortalama rutubet	%	52.41	52.30	53.12
f.	Açık işletme alanında yüzey şartları	Ekilebilir arazi ve çorak arazi; açık işletme alanında 4 koy; Karasu işletme alanından akıyor	Değerli ekilebilir arazi; yeri değiştirilmesi gerekli hiçbir koy yok; işletme alanında çok sayıda drenaj kanalı ve küçük akarsu var.	Büyük kısmı çorak arazi; köy yok; zaman zaman su taşıyan kum vadiler.	
g.	Dekapajın terkihi	Aralarında kum ve çakıl damarları bulunan marn, kil ve balçıktan ibaret dekapaj; kısmen 10 m. ye kadar kalınlıkta kireçtaşı tabakaları.	Kil, marn ve balçık ile kum ve çakıla ilâveten gyttja'dan ibaret bir dekapaj	Dekapaj başlıca kil ve balçıktan ibaret, az miktarda gyttja döküntü taş ve molozlar var, güney - doğuda az kalınlıkta kireçtaşı.	
h.	Hidrolojik şartlar	Dekapaj alanının drenajı için büyük çapta tedbir gerekli; linyitin kısmen tabana oturması nedeniyle tabandaki su basıncını düşürmek gerekiyor.	Kaim gyttja tabakaları drenaj tedbirleri ister ve hafriyat sahası şevlerinin stabilitesi yönünden güçlükler yaratır.	Balçık ve kilden ibaret dekapajın drenajına ihtiyaç yoktur. Ancak molozların bulunduğu yerler için bazı tedbirler gereklidir. Tabanın drenaj ihtiyacı yoktur. İhtiyati bir tedbir olarak Kızıldağ'daki Karst suyu Kışlaköy'ün doğu yakasına indirilecektir.	

Kömür tabakalarının durumları, dekapajın miktar ve kompozisyonu, hidrolojik şartlar ve kömürün kalitesi konusunda Ek 2 de özet bir tablo takdim edilmiştir.

Bu tabloda işaret olunan değerler, bölge ortalamalarını göstermektedir. Kaynak hakkında daha açık bir kaniya varmak için, örneğin linyit damarlarının 80 m. ye, dekapaja konu toprağın da 150 m. ye varan kalınlıkları olduğuna; bütün havzanın doğu - batı doğrultusunda en az 18 km. ve kuzey - güney doğrultusunda ise, 5 - 9 km. lik bir alanı kapsadığına; kömür alt ısı değerinin 800 - 1800 Kcal/Kg arasında değiştiğine işaret etmek yararlı olacaktır.

Bu oldukça büyük bir potansiyele sahip kaynağın nisbeten düşük kalitesinin gerek istihracında ve gerekse kullanılmasında çözümü güç bazı problemler getireceği yadsınmaz bir gerçektir. Ancak halen dünyanın birçok yerlerinde bu linyite benzer kaynakların işletilmekte bulunduğu da bilinmektedir. Örneğin, Almanya'da Rhein Linyitleri 1500 - 1800 Kcal/Kg'a, italya'da Pietrafitta Linyitleri 1000 - 1300 Kcal/Kg'a, ve Yunanistan'daki Megalopolis Linyitleri ise, 750 - 1100 Kcal/Kg'a sahip düşük kaliteli kaynaklar olarak çalışılmaktadır. Özellikle sonuncusu 250 MW'lık bir elektrik santralını beslemek üzere geliştirilmiş olup, geçen Ekim ayında elektrik üretimine başlamış bulunmaktadır. Bu durum, karşılaştığımız güçlüklerin yenilebileceği hususunda ümit vermektedir.

Bu geniş kaynak içinde Kışlaköy Bölgesi, işletmede ilk ele alınacak yer olarak öncelik taşımaktadır. Dekapaj/linyit oranının küçüklüğü ve bunun sağladığı düşük maliyet ile zaman kazancı yanında, nisbeten daha yüksek bir ısı değere sahip bulunması, dekapaj yapılacak ve toprak dökülecek alanların halen ekonomik bir değer taşımayan niteliği ve nihayet işletmede büyük önem taşıyan hidrolojik şartların uygunluğu bu tercihte ağırlık taşıyan faktörler arasındadır. Bu nedenle muhtemelen ilk kömür işletmesi bu bölgede kurulacak, elektrik santralının yeri de bu kuruluşta uygun düşecek şekilde tespit edilecektir.

Düşük kalite, yüksek rutubet ve geniş rezerv deyimleriyle karakterize edebileceğimiz bu doğal kaynaktan faydalanmanın ancak ton başına üretimde elde edilecek düşük bir maliyetle mümkün olabileceği tabiidir. Ancak çok büyük kapasitede makinaların tam randımanla çalışması sonucu elde edilebilecek bu durum, istihraç olunan kömürün tamamının tüketilmesiyle anlam kazanabilir. Bu nedenle elektrik sektörü talebine bağlı gibi görünen linyit üretim seviyesi, bir bakıma sistemin bu kaynaktan faydalanma oranını da etkilemekte, bir başka deyimle kömür talebini bizzat kömür üretim tekniği tayin etmektedir. Bu önemli noktaya ileride tekrar değineceğiz.

Türk Ekonomisine katkısı :

Elbistan - Afşin Linyitlerinin Türk Ekonomisine yapacağı katkının ne olabileceği konusuna girmeden önce, bir doğal kaynağın ekonomideki yerinin ve öneminin değinmek yararlı olacaktır.

Bilindiği üzere gelişmekte olan toplumlar için kalkınma veya gelişmiş ülkeler için ekonomik büyüme olarak tanımlanan toplum çabalarının ilk ve önemli amacı üretimin artırılmasıdır. Üretim ise, uygun oranlar içinde birleştirilen sermaye, teknik, bilgi, insan ve hammadde gibi dört ana gaye yönetimi (sevkü idare) faktörü aracılığı ile kazandırılan düzenli bir harekettir. Bu harekette rol alan öğelerden hammadde, diğerlerinden oldukça farklı niteliği ile dikkati çekmektedir.

Şöyleki, sermaye ve teknik bilgi, zamanın eksponensiyel birer fonksiyonu olduklarından; insan faktörü de özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki yaygın gizli ve açık işsizlik nedenleriyle üretimi, hele geleceğin dünyasında, sınırlayıcı birer etken niteliğini kaybetmektedirler. Diğer yandan teknolojideki büyük gelişme vasıfsız insan faktörü yönünden zengin gelişmemiş ülkeler dikkate alınmasa bile, insan emeğinin prodüktivitesini hızla artırarak onun maddesel yanını gittikçe daha az önemli kılmakta ve böylece düşünebilecek bir sınırlamayı önlemiş bulunmaktadır. Görülüyor ki kalkınma veya ekonomik büyümeyi sağlayan üretimin temel öğelerinden üçünün (sermaye, teknik bilgi ve insan) geleceği bakımından çözümlenmesi güç problemlerin doğması beklenmektedir. Ancak sonuncu öğe (ham madde ve benzeri girdiler) için bu derece iyimser olmak maalesef mümkün değildir. Doğa, sahip bulunduğu ham madde kaynakları bakımından oldukça sınırlıdır. Bu sınırın ötelenmesi olanağı da fazla ümitli görülmemektedir. Dünya toplumlarının hızla artan tüketimi, bugüne kadar bulunmuş konvansiyonel hammadde kaynaklarının sonunun pek uzak olamayacağı kanısını kuvvetlendirmektedir. Görülüyor ki gelecek, hammaddeler yönünden üretim sürecini derin şekilde etkileyecek bir takım güçlüklerle yüklü olacaktır. Elbette insanlık bu güçlükleri yenecektir. Ancak, doğal hammadde kaynaklarının üretim sürecindeki önem ve etkinliğinin artmasının, geleceğin kaçınılmaz bir olgusu olacağını söylemek bir kehanet sayılmamalıdır.

Hammadde kaynaklarının önemi, sadece yukarıda açıklanan ve geleceğin bir problemi olarak görülen nedeninden değil ve fakat onun, az gelişmiş ülkelerin kalkınmasında gerek doğruca ve gerekse sermaye birikimi ve teknik bilgi yönünden varolan yetersizlik nedeniyle, dayanılabilecek en önemli olanak sayılmasından ileri gelmektedir. Gerçekten doğal kaynaklar, üretimin hammadde ihtiyacını karşıladıkları gibi diğer öğelerin (sermaye, teknik bilgi) sağlanmasında da gerekli fonun yaratıcısıdırlar.

Doğal kaynaklar hakkındaki bu kısa ve genel açıklamaya son vermeden, bunlar arasında olup konumuzda kapsayan enerji kaynaklarına bir nebze değinmemiz faydalı olacaktır.

Enerji, doğanın sağladığı hammaddelerin yeniden biçimlenerek insan ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir nitelik kazanmasında en önemli rolü olan bir etkidir. Kaynağının doğa oluşu, onun bir hammadde gibi düşünülmesinin nedenidir. Ancak her tür üretimin vazgeçilemez ortak bir girdisi ve gerekli mekanik hareketin yaratıcısı olması, onu bütün diğer hammaddelerden ayırır. Bu özelliği ile daima büyük bir ilgi konusu olmuş ve olmakta devam etmektedir. Kalkınma plânlarının «bol ve ucuz enerji»yi b' slogan olarak kabullenmeleri bu ilginin somut ve belirgin bir kanıtıdır. Onsuz bir üretim mümkün olmayacağından ona veya dolayısıyla onu sağlayacak kaynaklara sahip bulunmak, doğanın bir lütfü ve toplumun bir ayrıcalığı sayılır.

Acaba yurdumuz bu değerli doğal kaynak bakımından nasıl bir görüntü içindedir? Bu soruyu «çok şanslı» hatta sadece «Şanslı» deyimi ile cevaplamak biraz güçtür. Bu gün bilinen kaynaklara bir göz atmak durumumuzu kavrayabilmek için yeterlidir. Şöyleki, tüm hidrolik enerji potansiyelimiz 67.7 milyar Kwh olarak tespit edilmiştir. Bunun ne miktarının kullanılabilir kılınacağı kesin olarak söylenemez. Ancak bu alanda en ileri uygulamaya sahip ülkelerdeki faydalanma oranının % 70'i aşmadığı ve yurdumuz için daha az uygun şartların varlığı gözden uzak tutulmaz ise; bizim bu orana bile erişemeyeceğimizi kabullenmek gerekir. Her 6 yılda iki ka-

tını bulan elektrik enerjisi tüketiminin bu artış hızı karşısında, yukarıda verilen rolük enerji potansiyelinin büyük bir olanak sayılamıyacağını kabul etmek zorundayız. Taşkömürü üretimi, bilindiği üzere yalnızca Zonguldak Bölgesine özgü ve rezervi itibarıyla yüz milyonlar mertebesinde bir kaynağa dayanır. Hızla değişen teknolojinin, pek yakın bir gelecekte, taş kömürünün enerji olarak kullanımını sınırlayacağı ve onu tümü ile kimya endüstrisinin bir hammaddesi haline dönüştüreceği de düşünülürse; bu kaynağa geleceğin enerji üretiminde ne derecede bir rol düşeceğini tahmin etmek güç olmayacaktır. Petrol konusunda da fazla iyimser olmak mümkün değildir. Bu günkü mütevazı tüketimimizi bile karşılamaktan uzak —tüketimin ancak % 40 - 50'i iç kaynaklardan elde edilmektedir.— olan bu kaynağın, gelecekte üretim seviyesinin artırılması olanağı sağlansa bile, kendisine olan talebi karşılayacağı ihtimali, bir ümit ve temenniden ötede değildir. Odun ve tezek şeklindeki enerji kaynağının, Birinci ve İkinci Beş Yıllık Plânlarda da öngörüldüğü üzere, yakıt olarak kullanımına bir son vermek kesin olarak kararlaştırılmış bulunmaktadır. Bu nedenle bu kaynakları enerji tüketimi yönünden yok olarak kabul etmek gerekir. Çok ileri bir teknolojinin ürünü olup, henüz güçlükleri ve problemleri tam olarak yenilerek güvenilebilir bir üretim sürecine sahip kılınamayan nükleer enerjiyi de şimdilik bir yana bırakırsak; geriye faydalanılabilir tek doğal enerji kaynağı linyit kalmaktadır. Gerçekten bu tür kaynağa küçük rezervler halinde de olsa, Türkiye'nin hemen hemen her bölgesinde rastlanmaktadır. Uzak mesafelere ulaştırılmasındaki jrüçlükler, üretiminde büyükçe bir yüzde (<—, % 30-40 oranının çok küçük parçalar veya toz halinde elde edilmesi ve bunun ba'kaca bir değerlendirme olanağının bulunamayışı gibi nedenlerle linyit, en önemli enerji türü elektriğin üretimi için uygun bir kaynak olmaktadır. DiŞer yandan bütün yurda yayılmış üretim alanları ona, fazla uzaklardan taşıma problemi yaratmayan ucuz bir halk yakıtı olma özelliğini vermektedir. Linyitin gerek elektrik üretimi ve gerekse doğruca yakıt olarak kullanılma rollerine kolaylıkla uyan bu niteliği dikkate alınarak, öteden beri sürdürülen yeni rezerv araştırmaları 1966 yılından itibaren yoğunlaştırılmış ve bu konuda beklenen ümit var sonuçlar da alınmış bulunmaktadır. Bu sonuçların en önemlisi Elbistan - Afşin Linyitleridir. Böylece % 6,8'i bulan yıllık birincil enerji tüketim artışının karşılanması, güçlü bir kaynağa kavuşmakta ve linyitin yakın geleceğin güvenilebilir tek kaynağı olacağı fikri daha fazla haklılık kazanmaktadır.

Doğal kaynakların, özellikle gelişmekte olan ülkeler yönünden, yurt kalkınmasındaki önemi ile Türkiye'nin enerji kaynakları ve bunların tüketimi karşılayabilmelerindeki etki dereceleri hakkında yukarıda kısaca verilen açıklamalar gözönünde tutulmak suretiyle yapılacak bir değerlendirme, Elbistan - Afşin linyit rezervlerinin Türk Ekonomisine ne büyük bir katkı kaynağı olabileceğini ortaya koyar. Böyle bir değerlendirmede kaynağın 3.2 milyar tonu bulan bu günkü bilinen rezervi, şüphesiz büyük bir ağırlık taşımaktadır. Hele bunun, enerji kaynakları yönünden yetersizlik içinde bulunan yurdumuz için ifade ettiği anlamın büyüklüğü, değerini bir kat daha artırmaktadır. Denebilir ki, Türkiye'de bugüne kadar bu derece büyük bir enerji kaynağı bulunamamış ve dolayısıyla gelecek için beslenen ümitler bugünkü kadar kuvvetli olamamıştır. Elektrik enerjisi tüketimini, karşılamakla yükümlü çevrelerin Elbistan - Afşin Linyitleriyle yakın ve yoğun ilgisinin nedeni, kaynağın açıklanan bu çok önemli niteliğine dayanmaktadır.

Bu büyük rezervin kalitesi, yüksek rutubet ve kül nedeniyle hayli düşüktür.. Bu durum, elektrik üretim teçhizatının dizaynına etkili olmakla beraber önemli bir problem yaratmaz. Ancak, bu kaynağın ekonomimize katkıda bulunabileceği diğer

alanlar için elbette çözümü mümkün ve fakat güç problemler getireceğini beklemek olağandır. Örneğin yakıt olarak kullanılması için ya seçtiği bir üretime veya rutubetinin alınmasını mümkün kılacak ek tesislerin kurulmasına yönelmek zorunluğudur. Doğu Anadolu'nun önemli bir ihtiyacı olan yakıtın büyükçe bir bölümünün bu kaynaktan karşılanması olanak ve zorunlusu, Elbistan ve Afşin linyitlerinin ekonomimize yapacağı katkının bir başka yönünü ortaya koyar. Tezek ve odunun yakıt olarak kullanıldığı Yurdumuzun bu bölgesinde, ısınma ihtiyacının karşılanmasında yapılacak böyle bir değişikliğin ormanların korunması ve tabii gübrenin gerçek kullanım alanına yönelmesi gibi ekonomimizi indirekt olarak etkileyecek sonuçlarını da kaynak lehinde kaydetmek gerekir.

Nihayet bu kaynak diğer bazı endüstrilerin kurulmasında ve Ulusal Gelire yeni katkılarda bulunmasında da rol sahibi olabilir. Örneğin Çimento ve Gübre Endüstrileri gibi. Önümüzdeki yılların çok hızla gelişen teknolojisinin böyle bir doğal kaynağın değerlendirilmesinde yepyeni alanlar açması ve olanaklar hazırlaması beklenebilecek ihtimallerdendir. Bu bölümü kısaca özetlersek, Elbistan - Afşin Linyitleri, büyük, değerli ve geçerli bir potansiyel olarak ekonomik uğraşlarımızın önceliği bulunan bir konuyu olacaktır.

Geliştirilmesinde Gösterilen Çabalar :

Elbistan - Afşin linyitleri olarak adlandırılan kaynağın bulunuşu, yukarıda da işaret olunduğu üzere, Otto Gold Firmasının M.T.A. Enstitüsü ile yaptığı işbirliği ve T.K.I. Kurumu'nun yardımları sonucu 1966 ilâ 1969 yılları arasında yapılmış araştırmalar sırasında oldu. Bu çalışmalar, bütün Türkiye'yi kapsama içine alan bir linyit araştırma programının uygulama safhasını teşkil etmiştir. Adı geçen alanda ilk kömür emarelerine rastlanmasını takiben, kaynağı karakterize edecek değerlerin tespiti yoluna gidilmiş ve bu amaçla hiç olmazsa bir fizibilite çalışmasına olanak sağlayacak seviyede bilgilerin elde edilmesi için gerekli sondajlar tamamlanmıştır. Bu surette yapılmış 645 adet sondaj ve toplam 16460 adet laboratuvar analizi, bölgenin jeolojik ve hidrolojik yapısı, rezervin bünyesi, sınırları, miktarı, oluşumu ve kömürün kalitesi hakkında bilgi edinmeyi ve böylece kurulacak tesislerin dayanağı olacak verileri sağlamış bulunmaktadır.

Otto Gold bu verileri dikkate alarak, bölgede öncelikle ele alınabilecek üç istihraç alanını tespit etmişti : Kışlaköy, Çöllolar ve Afşin. Bunlar, istihraç maliyetinde en önemli faktör niteliğini taşıyan dekapaj miktarı yönünden bölgenin diğer kısımlara nazaran daha düşük bir dekapaj -h linyit oranına sahiptirler. Bu üç alan içinde de ilk önce işletilmesi düşünülen KŞlaköy, diğer iki alana oranla özellikle drenaj (dewatering) yönünden avantajlı görülmektedir. Böylece işin bu safhasından sonraki çalışmalar, yalnızca Kışlaköy alanı üzerinde yoğunlaştırılmıştır. ,

Kışlaköy alanı için yapılan daha derin jeolojik, hidrolojik araştırmalarla, laboratuvar analizleri, bu kömürün elektrik üretimi için olduğu gibi briket yapımı ve gübre üretiminde de kullanılabileceği kanısını kuvvetlendirmiş bulunduğu; bu tesislerin tüketimini karşılayabilecek bir açık işletme ön projesinin çalışmalarına yönelmiştir. İstihraç olunacak linyitin değişik üretim miktarlarına göre gerekli bulunan teknik teçhizat ve diğer girdiler tespit olunmuş, bunların geleceğe ait gelişme ihtimallerine göre mukayese ve değerlendirmeleri yapılmıştır.

Çalışmalar daha sonra kurulacak tesislere kaydırılmıştır. 600 MW'lık elektrik santralının yeri, tipi, ünite büyüklükleri, su ihtiyacının karşılanması, yapılar için

zemin şartları, belli başlı teçhizatın tespiti, yatırım tutarı ve işletmede elde edilecek enerji maliyeti gibi konular üzerinde durularak bunlara ait ön etüdler tamamlanmıştır. Yapılmış bu çalışmalar ile kömür istihracı ve elektrik santrali tesislerinin kurulması ile ilgili fizibilite safhası tamamlanma kesin proje safhasına geçilmiş bulunmaktadır. Gübre üretim tesislerinden, ilgili kuu ulusun olumsuz eğilimi nedeniyle, vazgeçilmiş; briket ve kurutulmuş kömür tesislerinin de kömür işletmesinin fiilen hizmete girmesini izleyen günlerde ele alınmasının, kömür kalitesinin kesin olarak bilinmesi zorunluğu nedeniyle, uygun olacağına karar verilmiştir. Böylece proje, bir elektrik santrali tesisi ile bunun ihtiyacı kömürü sağlayacak bir kömür işletmesinin kurulmasını kapsayan bir niteliğe indirgenmiş bulunmaktadır.

İşin bundan sonra gelen safhasındaki çalışmalar, entegre projenin tek bir bütün olarak ele alınması doğrultusunda gelişmiştir. D.P.T. ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın kararlarına uygun olarak yürütüm, T.E.K. Genel Müdürlüğüne bırakılmıştır. Projenin gerçekleşmesinde görülen en büyük güçlük şüphesiz 130 milyon doları bulan dış ödemeleri mümkün kılacak kredinin sağlanmasıdır. Bu husus, projenin mühendislik hizmetlerini de büyük ölçüde etkilemektedir. Bu günlerde üzerinde çalışılan kesin proje ve diğer mühendislik hizmetleri ihalesi, kredi temininin getireceği beklenen şartlar dikkate alınarak yürütülmektedir. Projenin maden kısmının gerçekleştirilmesi çalışmaları, T.K.t. Kurumu'nun yakın ve takdireşayan ilgisi sayesinde değerli bir destek kazanmıştır. 1971 yılının, tutulacak müşavir firmaca hazırlanacak mevcut çalışmaların değerlendirilmesi ve avan projenin tamamlanması çalışmaları ile teçhizat kredisi sağlanması işinin olumlu bir sonuca bağlanması çabaları içinde geçeceği tahmin olunmaktadır.

Kaynağın Geleceği :

Kaynak, bugünkü geçerli plâna ve kabul edilmiş uygulama programına göre, 600 MW'lık bir elektrik santralının ihtiyacını karşılamak durumundadır. Takriben 7 milyon tonu bulan bu miktar, şimdilik programlanan bir ihtiyacın ifadesidir. Tesis edilecek linyit istihraç kapasitesi, ilk etapta tüketilecek bu 7 milyon tonluk ihtiyaç seviyesinin dışında başkaca faktörler nedeniyle 15 milyon ton olarak tespit edilmiştir. Bu son miktarın, daha ileri bir tarihte kolaylıkla 20 milyon tona çıkarılması olanağı da proje hazırlıklarında, dikkate alınmış bulunacaktır.

Daha önce de işaret olunduğu üzere, kömür istihracı, elektrik üretim sektörünün talebine göre ayarlanmaktadır. Bu talebin, kömür maliyetile çok yakın bir ilişkisi vardır. Maliyetin düşmesi, elektrik sektörünün birincil kaynaklardaki talep önceliğini etkileyerek, maliyeti düşük kaynağa olan eğilimi artırır. Diğer yandan birincil enerji üretiminde, uygulama olanağı bulunması halinde, büyük kapasiteler, birini maliyetin düşmesini sağlarlar. O halde diyebiliriz ki elektrik üretiminde kullanılabilir bir doğal kaynakta uygulanacak üretim seviyesi, yalnızca elektrik sektörünün tek tarafı talebi ile belirlenemez. Doğal kaynaktaki üretim seviyesi de elektrik sektörünün talep seviyesini etkileyecektir. Bu uslamanın konumuz Elbistan - Afşin Linyitlerine uygulanması, oldukça enteresan bir görüntüyü ortaya koymaktadır. Gerçekten Otto Gold Firmasınınca hesaplanan üretim maliyetlerini veri olarak kabul edersek, tesis kapasitesi ile üretim seviyesi aynı alınmak şartıyla 7 milyon ton için maliyet 15.34 TL/Ton iken, 11 milyon ton için 12.20 TL/Ton, 15 milyon ton için ise 10.24 TL/Ton olmaktadır. Bu görüntü, elektrik enerjisi tüketim seviyesindeki artışlar, çok yüksek düzeydeki bir kömür istihracını tüketme olanağına sahip bulunamasa bile, yüksek kapasitede kurulan bir tesisin bir süre düşük üretim düzeyinde çalışmasının

yine de kabule sayan olması ihtimalini makul kılabilir. Önemli sayılabilecek bu nokta, Elbistan - Afşin kaynağından faydalanma şekil ve seviyesini bugün olduğu gibi gelecekte de etkileyecektir.

Elbistan - Afşin linyitlerinin geleceğini belirleyecek bir diğer husus, bu yazının daha önceki bölümlerinde açıklanan Türkiye'nin enerji talebindeki artış seviyesi ve bunun karşılanmasındaki güçlüklerdir. Filvaki bilinen birine enerji kaynaklarının ikincil enerji üretimi yönünden pek ümitli görünmeyen geleceği, Türkiye çapında gerçekten büyük sayılabilecek bir rezerve sahip Elbistan + Afşin linyitlerini hızla geliştirilmesi zorunlu bir istihraç faaliyetinin konusu kılabilir. Bu nedenle yakın bir gelecekte kaynağın daha geniş bir alan içindeki muhtemel gelişmelerini tespit edecek araştırmaların başlaması ve üretimin bugün plânlanan düzeyin çok üstünde bir miktarda gerçekleşmesi uzak bir ihtimal değildir.

Kısaca özetlersek, Elbistan - Afşin linyitleri, düşük kalitesine rağmen sahip bulunduğu büyük rezervi ile Türkiye'nin kalkınmasında önemli rolü olacak doğal bir kaynaktır. Enerji alanındaki durum da bu kaynağa gösterilecek ilginin gerçek ve derin olmasını zorunlu kılmaktadır.

Bibliyografik Tanıtım :

1. Lignite Deposit
Afşin - Elbistan
Turkey
Feasibility Report
December 1969 Dr. Ing. Otto Gold GmbH.
2. Annex to the Feasibility Report
Lignite Deposit Afşin - Elbistan
by Dr. Ing. Otto Gold GmbH.
November 1970, EPD—70/1
Hazırlayan • Türkiye Elektrik
Kurumu
Etüd ve Plânlama
Dairesi
3. Türkiye'de Elektrik Enerjisi Tüketim, Üretim, İletim ve Dağıtım
ile ilgili bilgiler (1970-1980) Nisan (1970)
Hazırlayan : Türkiye Elektrik
Kurumu
Etüd ve Plânlama
Dairesi
4. I. Beş Yıllık Kalkınma Plânu
5. II. Beş Yıllık Kalkınma Plânu
6. 1970 Yılı Programı
7. Elbistan - Afşin Linyitlerinin Değerlendirilmesi ön Fizibilite Raporu Mayıs 1968
Hazırlayan : Enerji ve Tabii
Kaynaklar Bakanlığı
Yatırımlar Dairesi